

Трибуна молодих учених

УДК 346.3

DOI <https://doi.org/10.32782/2409-4544/2023-2/11>**БЕЗПІДСТАВНЕ НАБУТТЯ МАЙНА СУБ'ЄКТОМ ГОСПОДАРЮВАННЯ
ВНАСЛІДОК ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЗАХИСТ ЕКОНОМІЧНОЇ
КОНКУРЕНЦІЇ (СПОТВОРЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ТОРГІВ, АУКЦІОНІВ,
КОНКУРСІВ, ТЕНДЕРІВ)****Ткачук Анастасія Вікторівна,**

аспірантка

Науково-дослідного інституту приватного права
та підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака
Національної академії правових наук України
ORCID ID: 0000-0003-0117-4638

Основною метою діяльності суб'єкту господарювання є прибуток, який в тому числі може бути виражений у вигляді майна останнього. У ході здійснення господарської діяльності суб'єкти господарювання можуть вдаватися до отримання прибутку ціною вчинення антиконкурентних узгоджених дій в тому числі, але не виключно шляхом спотворення результатів торгів, аукціонів, конкурсів, тендерів.

Безпідставне набуття майна суб'єктом господарювання може бути розглянуто з точки зору отримання прибутку таким суб'єктом на підставі антиконкурентних узгоджених дій. Визнання органом Антимонопольного комітету України (АМКУ) дій суб'єкту господарювання, є якщо, не приюдицією, то достатнім підтвердженням антиконкурентності дій суб'єкту господарювання у судовій практиці. Питання безпідставності полягає не у відсутності підстав отримання прибутку, а у їх зникненні у разі винесення АМКУ рішення про визнання дій суб'єкту господарювання такими, що порушують економічну конкуренцію та притягненням такого суб'єкту до відповідальності у вигляді штрафу відповідно до ст. 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції».

Рішення АМКУ розглянуто як підстава відсутності в суб'єкта господарювання обґрунтованого підтвердження набуття майна (прибутку).

У статті розглядається такий вид антиконкурентних узгоджених дій як спотворення результатів торгів, аукціонів, конкурсів, тендерів, вчинення яких є підставою для визнання відсутності правових підстав у отриманні прибутку суб'єктом господарювання. Розглянуто положення Закону України «Про захист економічної конкуренції» та повноваження АМКУ у даній сфері, нормативно-правову базу здійснення публічних закупівель як середовища конкуренції учасників. Досліджено приклади спотворення результатів торгів, аукціонів, конкурсів, тендерів. Розглянуто питання вчинення антиконкурентних узгоджених дій не лише учасниками торгів, аукціонів, конкурсів, тендерів, а й їх замовниками, що зазвичай є органами влади, органами місцевого самоврядування, органами адміністративно-господарського управління та контролю.

Наведено приклад можливості визначення прибутку отриманого суб'єктом господарювання при здійсненні порушення правил конкуренції.

Ключові слова: безпідставне набуття майна, антиконкурентні дії, суб'єкт господарювання, спотворення результатів торгів, аукціонів, конкурсів, тендерів, захист економічної конкуренції.

Tkachuk Anastasiia. Unjustified acquisition of property by a business entity as a result of violation of legislation on the protection of economic competition (distortion of the outcomes of bidding, auctions, competitions, and tenders)

The business entity's primary activity is gaining of profit, which can also be expressed in the form of the latter's property. In the course of economic activity, business entities may resort

to obtaining profit at the cost of committing anti-competitive concerted actions, including but not exclusively, by distorting the results of trades, auctions, contests, tenders.

The unjustified acquisition of property by a business entity can be considered from the point of view of making a profit by such an entity on the basis of anti-competitive concerted actions. Recognition of the business entity's actions by the body of the Antimonopoly Committee of Ukraine (AMCU) is, if not a prejudgment, then a sufficient confirmation of the anti-competitiveness of the business entity's actions in judicial practice. The issue of groundlessness is not the lack of grounds for making a profit, but their disappearance, in the event that the AMCU issues a decision on recognizing the business entity's actions as violating economic competition and bringing such entity to liability in the form of a fine in accordance with the Art. 52 of the Law of Ukraine "On the Protection of Economic Competition".

The decision of the AMCU was considered as the basis for the lack of substantiated confirmation of the acquisition of property (profit) by the business entity.

The article considers such type of anti-competitive concerted actions as the distortion of the results of trades, auctions, contests, tenders, the commission of which is the basis for recognizing the absence of legal grounds for profit-making by the business entity. The provisions of the Law of Ukraine "On the Protection of Economic Competition" and the powers of the AMCU in this area, the regulatory and legal framework for public procurement as an environment for the competition of participants were considered. Examples of distortion of the results of trades, auctions, contests, tenders have been studied. The issue of anti-competitive concerted actions not only by participants in trades, auctions, contests, tenders, but also by their customers, which are usually public authorities, local self-government bodies, management and control authorities, is considered.

An example of the possibility of determining the profit received by a business entity in violation of competition rules is given.

Key words: unjustified acquisition of property, anti-competitive actions, business entity, distortion of the results of trades, auctions, contests, tenders, protection of economic competition.

Відповідно до Закону України «Про захист економічної конкуренції» економічна конкуренція розглядається як змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття переваг перед іншими суб'єктами господарювання. Це забезпечує споживачам і суб'єктам господарювання можливість вибирати серед кількох продавців та покупців, тоді як окремий суб'єкт господарювання не може встановлювати умови обороту товарів на ринку.

При цьому у ході зазначеної змагальності суб'єкти господарювання можуть порушувати законодавство у сфері захисту економічної конкуренції результатом чого стає безпідставне набуття майна.

До порушень законодавства про захист економічної конкуренції відносять:

1. Зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку.
2. Антиконтурентні дії органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю.
3. Антиконтурентні узгоджені дії; концентрація без отримання відповідного дозволу органів Антимонопольного комі-

тету України у разі, якщо наявність такого дозволу необхідна.

До антиконкурентних узгоджених дій законом включаються: в тому числі але не виключно спотворення результатів торгів, аукціонів, конкурсів, тендерів. Зазначений вид порушення економічної конкуренції та безпідставне отримання прибутку у ході здійснення даних дій і буде предметом дослідження даної статті.

Закону України «Про захист економічної конкуренції» визначає антиконкурентними узгодженими діями – узгоджені дії, які призвели чи можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції [1].

Тобто це узгоджені дії двох або більше суб'єктів господарювання метою яких є зменшення конкуренції в середовищі основою результативного функціонування якого є ринкова конкуренція.

Наразі у якості найбільш відомого та розповсюдженого середовища конкуренції, як приклад можна навести публічні закупівлі.

Умови та механізм здійснення публічних закупівель врегульовано Законом України «Про публічні закупівлі» який визначає,

що метою цього Закону є забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції, а також Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування» від 12 жовтня 2022 р. № 1178.

Конкурентне середовище досягається шляхом проведення електронного аукціону, що полягає в повторювальному процесі пониження цін або приведених цін, що проводиться у три етапи в інтерактивному режимі реального часу. Учасники аукціону є анонімними, а інформація про них розкривається лише після завершення трох етапів аукціону. [2]

Відповідно для можливості здійснення контролю конкуренції або її мінімізації суб'єкти господарювання вдаються до антиконкурентних узгоджених дій метою яких є отримання прибутку. Для прикладу переможець закупівлі, пропозиція якого найбільш економічно вигідна, відмовився від укладання договору за результатами закупівлі, при цьому наступний в черзі учасник що має вищу ціну залучає зазначеного учасника у якості субпідрядника для виконання робіт або учасники завантажують свої пропозиції з одних і тих самих IP-адрес або мають трудові відносини з одними й тими ж працівниками, ведуть спільну господарську діяльність відтак учасники обізнані про участь кожного з них у торгах та узгоджують між собою спільну поведінку. [3, с. 11-20]

В свою чергу забезпечення захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері публічних закупівель є компетенцією АМКУ який здійснює розгляд справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Закон України «Про захист економічної конкуренції» встановлює, що порушення законодавства про захист економічної конкуренції тягне за собою відповідальність, встановлену законом. Вищезазначені антиконкурентні

змови передбачають адміністративну відповідальність у вигляді штрафу в розмірі до 10% від доходу підприємства за рік. При цьому законом передбачено лише максимальний розмір штрафу, водночас алгоритму розрахунку суми штрафу не визначено. Частіше за все штраф накладається в розмірі від 5% до 1%. [4, с. 178–183]

Спотворення результатів торгів та вчинення антиконкурентних узгоджених дій можливе не лише зі сторони учасників, а й замовника що є органом влади, органом місцевого самоврядування, органом адміністративно-господарського управління та контролю. Зазначені дії, якщо вони вчиняються за участі вищезазначених суб'єктів будуть розглядатися у межах ст. 15 «Про захист економічної конкуренції». Розглядаючи питання спотворення результатів торгів, аукціонів, конкурсів, тендерів та прибутку отриманого у результаті даних дій слід зазначити, що при визначенні тих чи інших дій антиконкурентними рішенням АМКУ правова підстава отримання даного прибутку зникає, в свою чергу наявні підстави стверджувати про виникнення зобов'язання внаслідок безпідставного набуття майна суб'єктом господарювання.

Для того, щоб виник обов'язок повернення майна, отриманого безпідставно, майно повинно бути отримане або збережене без належних юридичних підстав. Отже, безпідставним вважається отримання або збереження майна, яке не має підґрунтя в законі, інших юридичних актах або правочині.

Отримання (збереження) майна вважається безпідставним, якщо підстава для цього правового акту зникає в подальшому. Зникнення підстави полягає у тому, що обставини, які лежали в основі юридичної обґрунтованості отримання (збереження) майна, більше не існують.

Відповідно, при зникненні юридично обґрунтованої підстави отримання прибутку у ході визнання дій суб'єктів господарювання антиконкурентними майно (прибуток) отримане зазначеним шляхом може вважатися безпідставно набутим суб'єктом господарювання. Виходячи з судової практики рішення АМКУ є підтвердженням вчинення суб'єктом антиконкурентних узгоджених дій та визнаються

судом належним доказом, враховуючи наявність покладеної відповідальності на суб'єкта господарювання яким було вчинено правопорушення: «Відповідно до преамбули Закону України «Про публічні закупівлі» цей Закон визначає правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави, територіальних громад та об'єднаних територіальних громад.

Так, п. 4 ч. 1 ст. 17 Закону України «Про публічні закупівлі» безальтернативно позбавляє суб'єкта господарювання права протягом трьох років брати участь та бути переможцем у відкритих торгах та переговорних процедурах закупівель, якщо протягом останніх трьох років притягувався до відповідальності за порушення, передбачене пунктом 4 частини другої статті 6, пунктом 1 статті 50 Закону України "Про захист економічної конкуренції", у вигляді вчинення антиконкурентних узгоджених дій, що стосуються спотворення результатів тендерів. Саме у вказаний спосіб держава гарантує розвиток добросовісної конкуренції, забезпечує ефективність правового регулювання сфери публічних закупівель, прозорість процедур, запобігає проявам корупції. При цьому позбавлення суб'єкта господарювання права протягом трьох років брати участь у процедурах закупівель є тим запобіжником,

за допомогою якого держава усуває недобросовісних суб'єктів господарювання від можливості мати доступ до публічних коштів.

Наявними матеріалами до позову підтверджується факт того, що рішенням адміністративної колегії Південно-східного міжобласного територіального відділення Антимонопольного комітету України від 02.09.2021 № 54/35-р/к ТОВ «Промпроектенергобуд» притягнуто до відповідальності за вчинення антиконкурентних узгоджених дій, що стосуються спотворення результатів торгів [5, с. 5].

Відповідно можна стверджувати, що наявність рішення АМКУ є підтвердженням вчинення суб'єктом господарювання антиконкурентних узгоджених дій, в свою чергу даний факт є підставою стверджувати про відсутність (зникнення) правової підстави яка була основою отримання майна (прибутку) суб'єктом господарювання.

При цьому розмір незаконно одержаного прибутку (доходу) може бути підрахований таким чином: суми фактично одержаних прибутків (доходів) внаслідок незаконних дій слід зменшити на суму прибутку (доходу) яку одержав би суб'єкт господарювання в разі утримання від антиконкурентних узгоджених дій, таким чином мета з якою було вчинено спотворення закупівлі буде нівельовано [6, с. 98–103].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січ. 2001р. № 2210-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text> (дата звернення 22.11.2023)
2. Про публічні закупівлі: Закону України від 25 груд.2015 № 922-VIII. *Голос України*. 2016. 18 лютого.
3. Рішення АМКУ від 15 червня 2023 р. № 171-р URL: <https://amcu.gov.ua/npas/pro-porushennya-zakonodavstva-pro-zahist-ekonomichnoyi-konkurenciyi-ta-nakladennya-shtrafu-388> (дата звернення 22.11.2023). С.11-20
4. Шовкопляс Г. М. Правові механізми притягнення до відповідальності за антиконкурентні узгоджені дії. *НДІ ПЗІР НАПрН України*. 2021. Вип.№4 – С. 178-183.
5. Рішення Господарського суду Дніпропетровської області Справа № 904/4227/23 від 22.11.2023. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115101223> (дата звернення 22.11.2023). С. 5.
6. Грудницький В.М. Відповідальність за зловживання монополієм (домінуючим) становищем. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 1, том 1. С.98-103.

REFERENCES:

1. Hrudnytskyi, V.M. (2018). Vidpovidalnist za zlozhyvannia monopolnym (dominuiuchym) stanovyshchem [The responsibility for abuse of a monopoly (dominant) position]. *Naukovyi visnyk publicnogo ta pryvatnoho prava – Scientific Bulletin of Public and Private Law*, 1(1), 98-103 [in Ukrainian].

2. Rishennia AMKU № 171-p (2023, June 15), 11-20. Retrieved from <https://amcu.gov.ua/npas/pro-porushennya-zakonodavstva-pro-zahist-ekonomichnoyi-konkurenciyi-ta-nakladennya-shtrafu-388> [in Ukrainian].

3. Rishennia Hospodarskoho sudu Dnipropetrovskoi oblasti № 904/4227/23 (2023, November 22), 5. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115101223> [in Ukrainian].

4. Shovkoplias, H.M. (2021). Pravovi mekhanizmy prytiahnennia do vidpovidalnosti za antykonkurentni uzhodzheni dii [Legal mechanisms of bringing to liability for anti-competitive coordinated actions]. NDI PZIR NAPrN Ukrainy – Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development, (4), 173-183 [in Ukrainian].

5. Zakon Ukrainy Pro publichni zakupivli : pryiniaty 25 hrud. 2015 roku № 922-VIII [Law of Ukraine on public procurement from December 25 2015, № 922-VIII]. (2016, February 18). Holos Ukrainy – Voice of Ukraine [in Ukrainian].

6. Zakon Ukrainy Pro zakhyst ekonomichnoi konkurentsii : pryiniaty 11 sich. 2001 roku № 2210-III [Law of Ukraine on protection of economic competition from January 11 2001, № 2210-III]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text> [in Ukrainian].